

**UNIVERSITATEA DE ȘTIINȚE AGRICOLE ȘI MEDICINĂ
VETERINARĂ A BANATULUI „REGELE MIHAI I AL
ROMÂNIEI”-TIMIȘOARA**

FACULTATEA DE MANAGEMENT AGRICOL

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

UNIVERSITATEA DE ȘTIINȚE AGRICOLE ȘI MEDICINĂ VETERINARĂ A BANATULUI
„REGELE MIHAI I AL ROMÂNIEI”
DIN TIMIȘOARA

PALL MARTON

TEZĂ DE DOCTORAT

***CERCETĂRI PRIVIND FONDURILE EUROPENE ȘI
IMPACTUL ACESTORA ASUPRA DEZVOLTĂRII RURALE
A JUDEȚULUI ARAD***

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF.UNIV.DR.ING. IOAN CSÖSZ**

**TIMIȘOARA
2017**

REZUMAT RESUME

Teza de doctorat „*CERCETĂRI PRIVIND FONDURILE EUROPENE ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA DEZVOLTĂRII RURALE A JUDEȚULUI ARAD*” urmărește:

- sublinierea importanței dezvoltării rurale pentru mediul rural și a fondurilor europene pentru susținerea dezvoltării rurale;
- evidențierea finanțării din resurse europene a dezvoltării rurale la nivel național;
- descrierea gradului de dezvoltare rurală a județului Arad și a impactului fondurilor europene asupra dezvoltării rurale.

La baza realizării acestui deziderat stau o serie de obiective specifice:

- *dezvoltarea rurală-provocarea viitoare a zonelor rurale europene;*
- *studiu privind inițiativele europene cu impact asupra dezvoltării rurale;*
- *stabilirea metodologiei cercetării;*
- *cercetări și analize asupra finanțării din resurse europene a dezvoltării rurale la nivel național;*
- *descrierea gradului de dezvoltare a mediului rural al județului Arad;*
- *studiu de caz asupra finanțării dezvoltării rurale a județului Arad din fondurile europene;*
- *punctarea unei contribuții proprii prin proiectarea unor propuneri de posibilități de dezvoltare.*

Caracteristicile spațiului rural reprezintă repere importante în realizarea unei dezvoltări durabile a acestuia. A vorbi despre „dezvoltare rurală” și a încerca să stabilești care sunt prioritățile acestui sector este, fără a exagera, unul dintre cele mai ambițioase și dificile proiecte. Dezvoltarea rurală presupune în principal dezvoltarea comunităților rurale, deziderat ce poate fi descris ca un demers de dezvoltare teritorială, incluzând aspecte economice, sociale, culturale, politice, prin favorizarea dezvoltării endogene, mobilizând mijloacele umane și financiare care concură la aceasta și asigurând convergența lor. În vederea unei dezvoltări economice durabile a zonelor rurale finanțarea mediului rural în fonduri europene are un rol esențial. Marea șansă pentru dezvoltarea localităților din mediul rural pare să fie reprezentată, după aderare, de Programul Național pentru Dezvoltare Rurală.

Teza de doctorat este structurată pe două părți: o parte teoretică, iar o parte a cercetărilor proprii. Prima parte a tezei, cea a cercetărilor bibliografice, cuprinde două capitole. Primul capitol „*DEZVOLTAREA RURALĂ-PROVOCAREA VIITTOARE A ZONELOR RURALE EUROPENE*” face o introducere în tematica bibliografică a tezei, urmărind particularitățile specifice ale spațiului rural ca element central al dezvoltării rurale, elementele definiției ale dezvoltării rurale viitoare, și, nu în ultimul rând, Politica Agricolă Comună ca și pilon de sprijin al dezvoltării rurale.

În conceptul de dezvoltare rurală a Uniunii, este întipărit obiectivul general de menținere a unor comunități rurale viabile. În Uniunea Europeană, zonele rurale reprezintă casa a aproximativ

unui sfert din populație și a mai bine de 80% din teritoriul său. Opiniile referitoare la spațiul rural sunt diferite de la o țară la alta și de la un autor la altul. În funcție de condițiile fiecărei țări, acesta a fost definit, delimitat și caracterizat sub diverse forme. Nu există până în prezent o definiție unică, unanim acceptată, pentru delimitarea zonelor rurale. Percepțiile cu privire la ce ar trebui (și ce nu ar trebui) să fie ruralul și care sunt caracteristicile sale de bază au variat în timp și spațiu. Cu toate acestea, sunt câteva elemente care se regăsesc în majoritatea abordărilor asupra acestui concept, privind așezările mici și mijlocii din afara zonelor urbane, densitatea redusă a populației, preponderența activităților agricole și nivelul de trai scăzut. Studiarea și implicit definirea ruralului s-a realizat în etape și de pe poziții diferite, totul subsumându-se efortului de înțelegere a unei realități deosebit de complexe. Succesul noțiunilor utilizate stă în claritatea lor aparentă: frecvent, termenul „rural” este înțeles ca desemnând o entitate fizică, economică, socială și culturală aflată în „contrapartidă” cu urbanul:

- Economic, mediul rural se caracterizează prin predominarea activităților agricole și a industriei de prelucrare, spațiul rural având ca funcție esențială specifică producția agricolă.

- Sociologic, societatea rurală se caracterizează printr-un specific al modului de viață, comportament și un sistem de valori distincte față de cel urban.

- Geografic, mediul rural se diferențiază prin modul de ocupare a spațiului, modul de locuire, grupat sau dispersat.

În conformitate cu cele mai recente statistici comunitare, actualmente, în UE există 12 milioane de fermieri, iar agricultura și industria agroalimentară – care este foarte dependentă de sectorul agricol pentru aprovizionare - reprezintă 6% din PIB-ul comunitar generând, totodată, 46 de milioane de locuri de muncă. Agricultura și silvicultura reprezintă 77% din utilizarea terenurilor în Uniunea Europeană. Performanțele de mediu ale agriculturii pentru conservarea și ameliorarea resurselor naturale în ultimii ani sunt diferite. Cele 12 noi state membre adaugă aproximativ 55 de milioane de hectare de teren agricol la cel 130 de milioane de hectare din vechea Europă a celor 15, o creștere de 40%, deși producția în Europa celor 27 de state va crește cu doar 10–20% pentru majoritatea produselor. Aceste date confirmă că marele potențial de producție agricolă al noilor state membre este încă departe de a fi utilizat pe deplin. Tendințele care marchează zonele rurale vor determina o scădere drastică atât a numărului de persoane angajate în agricultură, cât și a exploatațiilor. Din punct de vedere al venitului și al ocupării regionale, agricultura (și silvicultura) nu vor mai reprezenta baza economiei rurale a U.E. În medie, 5,5% din populația ocupată va fi angajată în acest sector, iar cifra va fi mai mare de 20% în foarte puține regiuni. Tendința pe termen lung va fi marcată de o nouă scădere a numărului agricultorilor, cu o rată de 2-3% pe an. Viitorul regiunilor rurale depinde în fond de trei factori:

1. posibilitățile păstrării și creșterii numărului locurilor de muncă;
2. direcția și amploarea viitoare a migrării populației (tineri, pensionari, turiști) între sat și oraș;
3. caracterul reglementărilor locale, regionale și naționale.

În preocupările U.E., dezvoltarea rurală ocupă un loc distinct, extrem de important, ca efect al conștientizării pericolului care amenință identitatea culturală, resursele naturale și viabilitatea spațiului rural. Ruralul trebuie gândit din perspectiva viitorului:

- nu ca pe o rezolvare a problemelor din trecut;
- „zona rurală nu trebuie să fie privită doar ca o problemă, ci și ca o oportunitate”.

De-a lungul timpului dezvoltarea rurală a evoluat, la ora actuală regăsindu-se o multitudine de forme și concepte.

Printre trăsăturile specifice ale dezvoltării rurale putem aminti următoarele:

– Antropocentrism. În centrul dezvoltării rurale stă omul, respectiv comunitatea de oameni care trăiește la țară. Această caracteristică face ca să prevaleze principiul subsidiarității căci comunitățile rurale sunt subiectele active ale dezvoltării, nu numai obiectele ei pasive.

– Complexitate. Programele de dezvoltare nu se rezumă la câte un sector. Ele au în vedere concomitent crearea locurilor de muncă, dezvoltarea agricolă, înfrumusețarea mediului etc., cu alte cuvinte, numeroasele laturi ale vieții umane. Direcții specifice de dezvoltare: dezvoltarea agriculturii, dezvoltarea infrastructurii locale, dezvoltarea întreprinderilor, dezvoltarea comunității, dezvoltarea resurselor umane, ocrotirea mediului, cultivarea tradițiilor culturale, programe sociale etc.

– Caracter de microregiune. Cadrul teritorial fixat oferă transparență programelor de dezvoltare rurală. Prioritățile și strategiile de dezvoltare sunt determinate de situația microregiunii date, de sursele ei ecologice, economice, umane, de tradițiile culturale etc.

– Activitate cu mai mulți participanți. Participanții activi importanți ai programelor de dezvoltare a microregiunilor sunt administrațiile locale, organizațiile civice, întreprinderile și specialiștii.

– Bazat pe principii. Dezvoltarea regională în UE se bazează pe principiile enunțate în Declarația de la Cork.

Comunitatea este cel mai important actor în cadrul dezvoltării rurale, ea reprezentând de fapt baza de la care se pleacă în acest proces, cât și beneficiarul primordial al dezvoltării. Un rol important în dezvoltarea comunității rurale îl are inițiativa locală, prin care se realizează un parteneriat pentru identificarea și rezolvarea problemelor comunității și promovarea acestora sub formă de proiecte, în scopul găsirii de soluții care să conducă la antrenarea comunității într-un proces continuu de dezvoltare pe principii viabile, durabile.

Gospodăria țărănească tradițională, cu tendințe de consolidare, are o vechime de peste 200 de ani de când este apreciată ca o structură agrară cu un rol determinant în viața economico – socială a spațiului rural. Cerința de aliniere la acquis-ului comunitar conduce către nevoia de restructurare majoră a structurii exploatațiilor agricole individuale, care vor defini noi profile de ferme familiale.

Grupurile de Acțiune Locală (GAL) cu o structură eterogenă pot acționa polivalent, astfel încât să acopere întreaga problematică economico – socială a localităților sau regiunilor unde acestea acționează. Acțiunile desfășurate de GAL-uri au consecințe directe asupra dezvoltării rurale

multifuncționale, prin: încurajarea acelor proiecte viabile, care dezvoltă alternative în obținerea veniturilor; diversificarea pieței produselor și serviciilor; asigurarea durabilității, prin protejarea mediului și asigurarea securității și bunăstării vieții.

PAC a fost cea mai importantă și unul din elementele esențiale ale sistemului instituțional al Uniunii Europene. Obiectivele sale sunt stabilite în articolul 39 al Tratatului de la Roma: creșterea productivității, garantarea unui nivel de viață echitabil populației din agricultură, stabilizarea piețelor, garantarea securității aprovizionărilor, asigurarea consumatorului cu provizii la prețuri raționale. Acest articol recunoaște necesitatea de a ține cont de structura socială a agriculturii și de inegalitățile structurale și naturale dintre diferite regiuni agrare, la fel ca și interesul în a efectua în mod gradual adaptările oportune. Politica agricolă comună s-a creat în anii '70, în momentul în care Europa era deficitară în majoritatea produselor alimentare. Mecanismele sale s-au modelat pentru a rezolva această situație, funcția sa principală fiind cea de a sprijini prețurile și veniturile interne prin intermediul operațiilor de intervenție și sistemelor de protecție frontaliere. Obiectivele principale pentru PAC în perioada 2014-2020 sunt:

- producția alimentară viabilă: să contribuie la securitatea alimentară prin sporirea competitivității agriculturii UE, oferind în același timp mijloacele pentru abordarea provocărilor cu care se confruntă sectorul de profil în ceea ce privește perturbările pieței și funcționarea lanțului alimentar;

- gestionarea durabilă a resurselor naturale și politicile climatice: să asigure viabilitatea pe termen lung și potențialul agriculturii UE prin protejarea resurselor naturale de care depinde producția agricolă;

- dezvoltarea teritorială echilibrată: să contribuie la dezvoltarea socioeconomică a zonelor rurale, promovând în același timp condițiile adecvate pentru protejarea diversității structurale pe întregul teritoriu al UE.

Al doilea capitol al tezei „*STUDIUL PRIVIND INIȚIATIVELE EUROPENE CU IMPACT ASUPRA DEZVOLTĂRII RURALE*” urmărește evidențierea aspectelor reprezentative în ceea ce privește finanțarea din fonduri europene.

Decalajele economice și sociale din Europa sunt substanțiale și s-au adâncit semnificativ odată cu recente aderări. La nivel regional, diferența este mare: cea mai bogată regiune este zona rezidențială a Londrei cu 290% din media produsului intern brut (PIB) al UE pe cap de locuitor, în timp ce cea mai săracă regiune este nord-estul României cu 23% din media UE. Cu toate că PIB nu reflectă tocmai fidel standardele de viață pentru că nu este un factor în costul relativ al vieții, el dă un indiciu asupra diferențelor care există. Peste o treime din bugetul UE este alocat instrumentelor financiare ale Politicii de Coeziune a UE: Fondul European de Dezvoltare Regională, Fondul de Coeziune și Fondul Social European. Aceste instrumente se ridică la un total de 347,4 miliarde euro între 2007 și 2013, din care 82% au fost investiți în cele mai sărace regiuni ale UE.

Fondurile specifice cu impact asupra dezvoltării rurale sunt reprezentate de:

- Fondul European de Dezvoltare Regional (FEDR);

- Fondul Social European(FSE);
- Fondul de Coeziune (FC).
- și două Acțiuni Complementare, respectiv
- Fondul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală (FEADR)
- Fondul European pentru Pescuit (FEP).

Principalele caracteristici ale viitorului proces de programare:

- concentrarea tematică asupra priorităților Strategiei Europa 2020 pentru o „creștere inteligentă, durabilă și incluzivă”, transpusă în Cadru Strategic Comun (CSC) la nivel european;
- un cadru unic de programare la nivelul fiecărui Stat Membru – numit Contract /Acord de Parteneriat (C/AP) 2014-2020 (care să înlocuiască actualul Cadru Strategic Național de Referință 2007-2013) și care va acoperi instrumentele structurale și fondurile destinate dezvoltării rurale și pescuitului, respectiv: Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR), Fondul Social European (FSE), Fondul de Coeziune (FC), FEADR (Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală) și FEPM (Fondul European pentru Pescuit și afaceri Maritime); aceste fonduri, programate prin CSC, vor contribui la realizarea obiectivelor Uniunii privind o creștere inteligentă, durabilă și incluzivă;
- posibilitatea de a putea elabora programe multi-fond în cazul implementării instrumentelor structurale;
- oportunități extinse pentru abordarea teritorială a programării;
- un accent crescut pe performanța și monitorizarea rezultatelor;
- orientarea specifică a cheltuielilor către realizarea priorităților Uniunii și delimitarea clară a sumelor alocate în acest scop;
- impunerea unor condiționalități macroeconomice, ex-ante și ex-post pentru accesarea/cheltuirea fondurilor;
- simplificarea procesului de implementare și un mai bun management al fondurilor.

În ceea ce privește România, pentru perioada de finanțare 2014-2020 pentru regiuni, zonele peri-urbane și cele rurale, Planul Național de Dezvoltare Rurală va rămâne o sursă de finanțare importantă. Principalele priorități de dezvoltare regională, rurală în perioada 2014-2020 vizează:

- Modernizarea și creșterea viabilității exploatațiilor agricole prin consolidarea acestora, deschiderea către piață și procesare a produselor agricole.
- Încurajarea întineririi generațiilor de agricultori prin sprijinirea instalării tinerilor fermieri.
- Dezvoltarea infrastructurii rurale de bază ca precondiție pentru atragerea investițiilor în zonele rurale și crearea de noi locuri de muncă și implicit la dezvoltarea spațiului rural.
- Încurajarea diversificării economiei rurale prin promovarea creării și dezvoltării IMM-urilor în sectoarele nonagricole din mediul rural.
- Încurajarea dezvoltării locale plasate în responsabilitatea comunității prin intermediul abordării LEADER. Competența transversală a LEADER îmbunătățește competitivitatea,

calitatea vieții și diversificarea economiei rurale, precum și combaterea sărăciei și excluderii sociale.

- Promovarea sectorului pomicol, ca sector cu nevoi specifice, prin intermediul unui subprogram dedicat.

Îndeplinirea obiectivelor strategice din PNDR 2014-2020 se va realiza prin cele 6 priorități de dezvoltare rurală:

P1 Încurajarea transferului de cunoștințe și a inovării în agricultură, în silvicultură și în zonele rurale;

P2 Creșterea viabilității exploatațiilor și a competitivității tuturor tipurilor de agricultură în toate regiunile și promovarea tehnologiilor agricole inovative și a gestionării durabile a pădurilor;

P3 Promovarea organizării lanțului alimentar, inclusiv procesarea și comercializarea produselor agricole, a bunăstării animalelor și a gestionării riscurilor în agricultură;

P4 Refacerea, conservarea și consolidarea ecosistemelor care sunt legate de agricultură și silvicultură;

P5 Promovarea utilizării eficiente a resurselor și sprijinirea tranziției către o economie cu emisii reduse de carbon și reziliență la schimbările climatice în sectoarele agricol, alimentar și silvic;

P6 Promovarea incluziunii sociale, reducerea sărăciei și dezvoltare economică în zonele rurale.

Partea a doua, cea a cercetărilor proprii debutează cu al treilea capitol al tezei, „*METODOLOGIA CERCETĂRII*”, capitol consacrat materialului și metodologiei de analiză. S-a considerat oportună stabilirea unei metodologii coerente de analiză, respectiv definirea terminologiei specifice și a unor indicatori care cuantifică starea, caracteristicile și potențialul socio-economic. S-au clarificat:

- Delimitarea scopului și a obiectivelor tezei;
- Descrierea succintă a etapelor cercetării și a resurselor bibliografice utilizate;
- Identificarea și prezentarea succintă a localizării cercetărilor în timp și spațiu.

Al patrulea capitol al tezei „*CERCETĂRI ȘI ANALIZE ASUPRA FINANȚĂRII DIN RESURSE EUROPENE A DEZVOLTĂRII RURALE LA NIVEL NAȚIONAL*” are la bază două mari linii directoare:

- Cercetări și analize asupra dezvoltării mediului rural la nivel național;
- Finanțarea procesului de dezvoltare rurală la nivel național din resurse europene.

România se bucură de un potențial de dezvoltare important, deși insuficient exploatat. Cu o suprafață totală de 238 mii km² și o populație de 19,041 milioane de locuitori, România, este ca mărime, cel de-al doilea nou stat-membru al Uniunii Europene, după Polonia. Reprezintă 6% din suprafața totală a Uniunii Europene și 4% din populația acesteia. Cu toate acestea, până în prezent, aceste avantaje au avut doar o influență limitată în ceea ce privește generarea unei dezvoltări semnificative și restructurări în agricultură și în zonele rurale. Zonele rurale dispun de un potențial de creștere substanțial și au un rol social vital. Dezvoltarea mediului rural, românesc și nu numai, este

influențată de numeroși factori, cei pe care noi i-am considerat a fi cei mai reprezentativi sunt analizați în teză:

- Condițiile pedo-geografice-factor reprezentativ al dezvoltării rurale
- Contribuția gradului de dezvoltare economică la dezvoltarea mediului rural
- Gradul de dezvoltare socială al mediului rural
- Echiparea mediului rural-o condiție esențială a dezvoltării acestuia

Dezvoltarea economică a mediului rural poate fi urmărită prin prisma principalelor sectoare de activitate existente la modul general în economie: sectorul primar și secundar. Elementul central al sectorului primar din mediul rural îl reprezintă exploatarea agricolă. Majoritatea exploatarea agricole cu dimensiunea de peste 5 ha se regăsesc în zonele de deal, câmpie și în regiunile mai dezvoltate din punct de vedere economic. Aproximativ în jumătate din comunele din România (1364) ponderea exploatarea de peste 5 ha în total exploatarea este cuprinsă în intervalul de până în 6%. Cu toate acestea, există un număr de 87 de comune în care procentul exploatarea de peste 5 ha este mai mare de 30%. Fermele foarte mici au o diversificare accentuată: ele cultivă în special porumb care intră în hrana animalelor, dar și în alimentația umană și de asemenea o multitudine de plante care intră direct în alimentația omului cum ar fi fasole, cartofi, dovleci, legume, fructe. De asemenea, marea majoritate a fermelor mici cresc animale: 1-2 vaci de lapte, păsări, câteva oi sau capre.

Principalii indicatori pentru a reflecta gradul de dezvoltare socială a mediului rural îl reprezintă: populația și gospodăriile rurale. Majoritatea comunelor din România au o populație cuprinsă în intervalele 500 - 2878 de locuitori (49%) și 2879 - 5257 de locuitori (37%) comunele cu cea mai mare densitate a populației sunt situate în zonele mai permisive din punct de vedere al reliefului și în jurul principalelor centre urbane. Structura ocupării în România la nivelul anilor 2014 indica un număr de 9.194.000 persoane ocupate la nivel național, înregistrând în sectorul primar un procent de 30,4%, cel secundar 28,8% și în terțiar 40,7%. La nivelul UE27 la distribuția pe sectoare, 5,2% din populația ocupată era înregistrată în sectorul primar, 22,6% în secundar și 70,2% în sectorul terțiar. Din total salariați din România, cei din rural reprezentau 24,7%. În contextul ruralului românesc, lucrătorii pe cont propriu erau reprezentați într-un procent de 34,6%, iar lucrătorii familiali neremunerați erau în proporție de 27,3%.

Pentru perioada 2007-31 decembrie 2014 banii europeni pentru agricultură și dezvoltare rurală, acordați la nivel național, au fost:

- Programul Național de Dezvoltare Rurală - 82,5%, adică 6,7 miliarde de euro;
- Plățile directe la hectar - 94%, adică circa 6,6 miliarde de euro. Acești bani se absorb cel mai ușor, pentru că se acordă fermierilor automat, în funcție de suprafața cultivată, fără proiecte.
- Programul Operațional pentru Pescuit - 46,12%, adică 106 milioane de euro.

Potrivit bilanțului oficial al Ministerului Agriculturii, în perioada 2007-31 decembrie 2014, România a ajuns la o absorbție a fondurilor europene pentru agricultură și dezvoltare rurală de 83,63%, adică 12,85 miliarde de euro, bani transmiși sau în curs de transmitere, de către Comisia Europeană, Guvernului. În plus, aproape 0,6 miliarde de euro au fost plătiți deja României ca avansuri

de la Comisia Europeană. În anul 2014, absorbția fondurilor europene gestionate de Ministerul Agriculturii a fost de 3,29 miliarde de euro, adică 21,35% din suma totală alocată pentru întreaga perioadă de programare 2007-2013.

Potrivit datelor furnizate de MADR, alocarea FEADR pentru implementarea PNDR 2014-2020 este de 8,13 mld.euro. La aceasta, se adauga contribuția națională în valoare de 1,34 mld. euro. Numărul proiectelor depuse (din cadrul măsurilor implementate de către AFIR) este de 6.852 cu o valoare publică de 1,17 mld. euro, din care s-au selectat pentru finanțare 1.109 proiecte în valoare publică de 67,17 mil. euro.

Capitolul cu numărul cinci al tezei „*EVIDENȚIEREA PARTICULARITĂȚILOR DEZVOLTĂRII RURALE LA NIVELUL JUDEȚULUI ARAD*” urmărește particularitățile specifice arealului cercetărilor, descrierea resurselor de pe teritoriul județului Arad, precum și analiza potențialului de dezvoltare pe areale rurale a teritoriului.

Pentru realizarea acestui deziderat un prim punct în cadrul acestui capitol îl reprezintă analiza pe baza unor criterii la spațiului rural al județului Arad, criteriile considerate de noi a fi relevante fiind:

- cadrul fizico-geografic;
- modul de locuire;
- echiparea tehnică a localităților;
- gradul de dezvoltare economică.

Plasarea județului în topul județelor țării relevă următoarele aspecte:

- se plasează pe locul șase ca suprafață,
- se plasează pe locul patru ca număr de orașe,
- se plasează pe locuri inferioare dacă luăm în considerare numărul satelor sau a comunelor.

Particularitățile sociale ale spațiului rural din județul Arad trebuie, de asemenea, luate în discuție:

- Comunele cuprind 261 de sate, iar în funcție de numărul satelor componente pot avea de la unul la opt sate și peste;
- *La nivel de județ, ponderea cea mai mare, 20,6%, o dețin comunele cu două și trei sate;*
- *Ponderea cea mai mică, 1,4%, o dețin comunele cu șapte sate;*
- *Se înregistrează o evoluție atât a fondului de locuințe cât și a calității locuirii, ceea ce subliniază faptul că județul analizat poate fi plasat în rândul județelor țării cu un grad de dezvoltare rurală mediu spre ridicat.*

La nivel de județ există comune și sate în care, de exemplu, nu există apă curentă, canalizare, prin urmare se remarcă necesitatea îmbunătățirii infrastructurii, sub toate aspectele sale, și se simte nevoia creării unor programe de investiții eficiente care să dezvolte infrastructura în aceste zone și în final ar putea conduce la modificarea imaginii satelor din județ și la îmbunătățirea calității vieții în mediul rural. Drumurile locale (drumuri județene DJ și drumuri comunale-DC) însumează 1927 km. Drumurile județene reprezintă 51,4% din acest total. Numai un procent de 74% din totalul drumurilor

județene reprezintă drumuri modernizate. Din totalul drumurilor modernizate, 59,7% au durată de exploatare expirată.

Gradul de telefonizare la nivel de județ este:

- județul Arad: 21%;
- municipiul Arad: 31%;
- mediu urban: 27%;
- mediu rural: 14%.

În județul Arad, 97,2% din locuințe sunt dotate cu instalație electrică, ceea ce reprezintă un grad foarte mare de conectivitate la rețeaua de distribuție a energiei electrice.

Rețeaua de căi ferate din județul Arad reprezintă 3,1 % din total rețea de căi ferate pe țară.

Agenții economici din județul Arad sunt distribuiți în marea majoritate în mediul urban (80,26%), respectiv în municipiul Arad (68,15%). Celelalte orașe dețin valori procentuale ale firmelor în total cuprinse între 2,09% în Lipova și 0,69% în Sântana. De reținut că în mediul rural datorită atractivității ridicate și oportunităților reduse oferite de autoritățile locale numărul agenților economici înregistrați este de 2985, ceea ce reprezintă doar 19,74% din numărul total la nivel județean.

Agricultura este al doilea sector economic ca importanță al județului Arad din punctul de vedere al populației ocupate (46,5% din populația ocupată a județului lucrează în agricultură, din acest procent doar 3,6% sunt salariați) și al treilea din punct de vedere al numărului de firme care desfășoară această activitate și cifra de afaceri realizată. La fel ca în toată țara, în județul luat în studiu se practică o agricultură de subsistență, neperformantă, pentru autoconsum. Așadar se individualizează două categorii de proprietate și anume terenuri mici (sub 20 ha), necompetitive și valorificate pentru producție proprie cât și terenuri mari de peste 50 ha, bine tehnologizate (în general deținute de companii mari) care practică o agricultură cu productivitate înaltă. Numărul fermelor de subsistență, înregistrat la finalul anului 2014, conform datelor furnizate de Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură Arad, a fost de 6.767 ferme.

În județul Arad există un număr de 88305 exploatații agricole, din care 99,2% sunt exploatații agricole individuale și numai 0,8% sunt unități cu personalitate juridică. În cadrul exploatațiilor agricole predomină *exploatațiile foarte mici și mici* cu o suprafață sub 5 ha (aproximativ 87%). Aceste exploatații practică o agricultură de subsistență, produsele fiind destinate în mare parte consumului propriu. *Exploatațiile mici spre mijlocii* având între 5 și 10 ha reprezintă 9%, iar *exploatațiile de dimensiune mijlocie și mare* cu suprafață cuprinsă între 10 și 50 ha și peste 50 ha dețin doar 4% din totalul exploatațiilor agricole.

La nivel de județ există mai multe areale de dezvoltare, cu particularități diferențiate pe areale.

Ultimul capitol al tezei, cel cu numărul șase, „*IMPACTUL FINANȚĂRILOR EUROPENE ASUPRA DEZVOLTĂRII RURALE A JUDEȚULUI ARAD*” face o radiografie a impactului finanțării europene în susținerea dezvoltării mediului rural arădean. Într-o primă parte a capitolului este descrisă situația finanțării europene, pe măsuri, la nivel de județ. Argumentele în susținerea viabilității

dezvoltării județului Arad, privit în context regional, național și internațional, ar putea fi sintetizate astfel:

- Amplasarea județului în zona de frontieră cu Ungaria favorizează relații de parteneriat cu județe învecinate din Ungaria și accesul la piețe externe;

- Existența unei rețele de drumuri, căi ferate și de telecomunicații care, deși nu este nici pe departe comparabilă cu cea existentă în țările puternic dezvoltate, este semnificativ superioară celei din interiorul țării;

- Existența unei forțe de muncă bine calificate și instruite, capabilă să asimileze într-un timp record cele mai complexe tehnologii din toate domeniile producției de bunuri și valori materiale, de la agricultură și industria prelucrătoare până la biotehnologii și industria transmiterii informațiilor.

Fondurile europene au reprezentat și reprezintă un catalizator important și pentru dezvoltarea mediului rural al județului Arad. Finațările din fonduri europene, au reprezentat o „gura de aer”, și au adus multiple beneficii, dictate în principal de direcțiile de finanțare, obiectivele urmărite vizând:

- reducerea dimensiunii populației ocupate în agricultură și asigurarea de alternative de ocupare și venit, în contextul mai larg al abordării problematicii din perspectiva dezvoltării rurale, corelată cu crearea de exploatații economice viabile, prin eforturi de reducere a gradului de fragmentare a exploatarii fondului funciar;
- dezvoltarea unei infrastructuri și a unor servicii specifice zonelor rurale, care să susțină dezvoltarea acestor regiuni, atât din perspectiva creșterii caracterului comercial al agriculturii, dar și din cea a oferirii de alternative de ocupare și venit pentru populație.

Partea a doua a capitoului este centrată pe propunerea unor direcții de dezvoltare necesare a fi luate în considerare pe viitor:

- La nivelul mediului rural arădean, dar nu numai, cea mai importantă componentă a ruralului este agrarul și cele mai multe activități rurale sunt cele agrare. În acest context stimularea competitivității agriculturii este una din cele trei viitoare direcții de dezvoltare oportună.

- Chiar dacă cea mai importantă componentă a ruralului este agrarul și cele mai multe activități rurale sunt cele agrare în ultimele decenii s-a afirmat tot mai des că viabilitatea zonelor rurale nu poate să depindă numai de agricultură, care trebuie să-și consolideze rolul în protejarea mediului rural, în producerea de hrană sigură și de calitate, ci și de posibilitatea de inițiere și dezvoltare în acest spațiu a unor activități cu caracter non agricol. În acest context pentru cea de-a doua direcție de dezvoltare, respectiv gestionarea durabilă a resurselor naturale accentul pe durabilitate este oportun.

- A treia mare direcție de dezvoltare urmărește dezvoltarea echilibrată a economiilor și comunităților rurale, și pune accent atât pe identificarea unor posibilități de dezvoltare a economiilor rurale, cât și pe îmbunătățirea condițiilor de trai din mediul rural.

Că finanțarea din fonduri europene nu adus atâtea beneficii pe cât se spera este o certitudine, aspect subliniat de gradul redus de absorbție a acestora, însă utilizarea acestora a reprezentat și poate reprezenta în continuare o oportunitate de dezvoltare economică a mediului rural al județului supus discuției, o gură de aer pentru mediul rural și agricultură.

În concluzie, finanțărilor europene sunt benefice și oportune pentru mediul rural arădean și nu numai, recomandarea fiind aceea de a o valorifica cât se poate de intens.